

El Cant de la Sibil·la a la Seu d'Urgell i la seva recuperació

1. El Cant de la Sibil·la a la Seu d'Urgell

La nit de Nadal de l'any 2011, just abans de la missa del gall, es va cantar a la catedral de la Seu d'Urgell el Cant de la Sibil·la, en la versió pròpia d'Urgell. Tot i que s'havia incorporat al repertori d'alguns cors urgellencs, era la primera interpretació documentada que es realitzava en el seu context litúrgic original des del segle XVI.

Els versos sibil·lins, que no la seva versió cantada, podrien haver aparegut en l'entorn de la diòcesi d'Urgell a inicis del s. IX arran de la controvèrsia adopcionista, la irrupció de la litúrgia romanofranca i l'entrada de diversos materials de difusió d'un nou vessant ideològic des de l'imperi carolingi.¹ Alguns llibres provinents de l'entorn visigòtic urgel·lità haurien estat recollits per la biblioteca de Ripoll, on a final del s. X ja trobem la primera notació coneguda del Cant de la Sibil·la. A la Seu, sabem que el cant ja s'interpretava amb normalitat al s. XII

inclòs en el drama litúrgic dels Profetes o *Ordo Prophetarum*,² tot i que no en coneguem ni text concret ni versió musical pròpia. La primera notícia documental del text i música que s'interpretava a la catedral de la Seu d'Urgell és en l'ordinari de 1536,³ que és la versió que s'interpreta actualment i que no difereix gaire de les habituals a l'època.

2. La recuperació

La recuperació del Cant de la Sibil·la a la catedral d'Urgell s'ha d'emmarcar en un conjunt d'elements que van generar el context propici per a la seva interpretació:

1- La declaració com a patrimoni cultural i immaterial de la humanitat del Cant de la Sibil·la de Mallorca, per part de la Unesco, l'any 2010. Sens dubte, aquest reconeixement ha impulsat la difusió del Cant de

Lluís Obiol i
Perearnau, historiador
i arxiver,

Laura de Castellet,
historiadora i cantant

la Sibil·la i la seva recuperació en diferents indrets.

2- L'elaboració de la tesi doctoral de mossèn Xavier Parés, rector de la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell i degà del Capítol de Canonges de la catedral en el moment de recuperació del cant i actualment. Mossèn Parés va estudiar en la seva tesi l'Ordinari d'Urgell de l'any 1536, on apareix documentat el text i la melodia del Cant de la Sibil·la propis d'Urgell.

3- I finalment, una casualitat. La trobada entre les diferents persones implicades en la recuperació, amb l'historiador i investigador Climent Miró com a nexa, durant una visita a la Seu d'estudiants d'història de l'art medieval del màster en Cultures Medievales de la Universitat de Barcelona, on es va gestar la idea i es va començar a plantejar la possibilitat de la recuperació, que seria una realitat finalment la nit de Nadal de l'any 2011.

Un cop proposada la recuperació, amb el suport entusiasta de mossèn Parés, es va plantejar de quina manera s'interpretaria el cant. Es va creure oportú recuperar-lo amb criteris historicistes, però sempre ajustant-ne la interpretació a les possibilitats i als mitjans disponibles, amb el pragmatisme i realisme necessaris per fer possible la recuperació.

El cant s'interpreta en el seu context litúrgic original, la nit de Nadal. En la recuperació, però, es canta just abans de la missa del gall, per tal de fer compatibles les diferents sensibilitats culturals i religioses que poden sentir-se atretes per a la interpretació, i per tal de no interferir en la litúrgia.

En el pla musical, les dotze estrofes originals interpretades per la Sibil·la s'alternen amb diferents possibilitats monòdiques i polifòniques, per aportar una riquesa sonora que eviti la monotonia i mantingui l'atenció de l'auditori. En aquest cas s'interpreta la melodia conservada a l'Ordinari d'Urgell alternada amb la versió polifònica de Bartomeu Càrceres conservada al Cançoner de Gandia, interpretada amb diferents combinacions entre les veus. Igualment, la versió

polifònica d'Alonso conservada al mateix cançonner s'interpreta amb orgue sol en començar i acabar la representació.

El personatge de la Sibil·la és Laura de Castellet, cantant, medievalista i coneixedora de la interpretació musical a l'edat mitjana; va acompanyada per un cor creat especialment per a l'ocasió amb diversos cantaires provinents especialment de la Seu i amb experiència en cant coral i música antiga. La direcció i acompanyament a l'orgue corren a càrrec de Lluís Obiols i Perearnau, arxiver municipal de la Seu d'Urgell i impulsor de diverses activitats musicals i patrimonials a la ciutat. La proximitat de tots els elements a la realitat urgellenca ha facilitat l'acceptació del cant com un element propi.

En tot moment s'intenta recrear l'ambient que es podia viure a la catedral durant la interpretació del cant. La il·luminació queda minimitzada i es focalitza l'interès en la Sibil·la, que des de davant del presbiteri interpel·la l'auditori. El cor que va repetint la tornada, instal·lat a la tribuna de l'orgue, actua com una veu etèria que va recordant insistentment, després de cada estrofa, que "al jorn del judici parà qui haurà fet servici".

El cor es munta exclusivament per a les representacions, amb persones individuals. Aquest fet dificulta la dinàmica d'assajos necessària, però alhora aporta una riquesa, especialment en participació i percepció social sobre la importància del cant, que justifica aquesta opció. Cal destacar la col·laboració de l'Escola Municipal de Música de la Seu en l'organització i funcionament dels assajos del cor.

L'orgue de la catedral, sol o acompanyant el cor i la Sibil·la, és present al llarg de tota la representació. Malgrat que es tracta d'un instrument construït els anys 1919-1920, s'intenta compatibilitzar la diversitat de les seves possibilitats sonores amb la recerca dels registres que puguin oferir un so més similar al que podia sonar en l'època que tenim documentat el Cant.

Imatges de la representació extreta de fotografemes de la retransmissió del Canal 33 de televisió catalana

Lluís Obiols, Mn. Xavier Parés, Laura de Castellet, Climent Miró i Jordi Pasques

3. Un primer balanç

Els darrers tres anys el Cant de la Sibil·la ha començat a ser conegut de nou entre la població i feligresos de la diòcesi, i reconegut com a patrimoni propi i no forà, tenint en compte que molta gent creia que era un cant popular mallorquí. El cant durant la nit de Nadal ja comença a estar present a les agendes locals i l'assistència tant al cant com també a la missa del gall ha estat nombrosa des de la seva recuperació. Com arreu on s'ha produït la recuperació del cant, els oients i feligresos se l'han fet seu, i se senten tant interpel·lats pels versos de la Sibil·la com atrets per la melodia ancestral. La difusió que s'ha fet de la recuperació de la Sibil·la de la Seu en el seu context ha estat extraordinària i ha contribuït a aquest coneixement, amb una gran presència en els mitjans de comunicació locals i nacionals, i amb les possibilitats que ofereix el fet que la missa del gall de l'any 2013 fos retransmesa pel Canal 33, inclosa la representació del Cant de la Sibil·la. L'interès manifestat per tots els participants, els assistents a la recuperació del cant, el Bisbat d'Urgell i la societat civil fan pensar en una sòlida continuïtat del Cant de la Sibil·la a la Seu més enllà de les circumstàncies que van fer-lo aparèixer de nou fa uns anys.

NOTES

- 1- Vegeu-ho a: CASTELLET, Laura: "*Sibylla adversus haereses*. Indicis de la presència dels versos sibil·lins a la diòcesi d'Urgell a principis del segle IX". *Interpontos: Annals de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell*, 3 (2014), en premsa.
- 2- GROS, Miquel dels Sants: "La consuetat antiga de la Seu d'Urgell (Vic, Mus. Episc., ms, 131)". *Urgellia: anuari d'estudis històrics dels antics comtats de Cerdanya, Urgell i Pallars, d'Andorra i la Vall d'Aran*, 1, 1978, p. 183-266. En aquesta consuetat podem llegir, referent al dia de Nadal: "LC. VIIIª Inter pressuras cum prophetis et cum iudicii signum cantando".
- 3- PARÉS I SALTOR, Francesc Xavier: *L'Ordinari d'Urgell de 1536*. La Seu d'Urgell: Societat Cultural Urgel·litana, 2002.